

1



Danske herregårde i lyst og nød

Firebindsværk sætter de store gårde i kulturhistorisk perspektiv. Fra små lokale magtcentre med indflydelse, pragt og væld til et nationalhistorisk dilemma om selvopholdelse eller bevarelse af store værdier med hjælp udefra

TEKST: ERIK SVARRE
FOTO: ROBERTO FORTUNA

Herregårde og godser er gjort af et stof, der tiltrækker stor opmærksomhed – i historieskrivningen, i litteraturen, i dag- og ugebladenes reportager.

På den historiske front udgør godserne og herregårdene små centre i de stærke nationale magthierarkier, som landet historisk blev bygget op omkring. I litteraturen bliver herregårdene og deres ejere fortolket vidt forskelligt – med Hans Scherfigs satire i bogen Frydenholm og Morten Korchs romantisering som to yderpunkter.

Dag- og ugebladene har deres helt egen stil med en blanding af Hans Scherfigs fordomsfuldhed og Morten Korchs idealisering. Den journalistiske flavour hælder til Scherfig eller Korch lidt efter, hvordan det nu passer i journalisterne og redaktørernes kram – og pænt afpasset efter tidens modestrømninger og kompasset for den politiske korrekthed.

Dagbladet Børsen kørte i sommer en artikelserie i en lidt anden genre om de danske godser og herregårde med et redaktionelt fokus på, hvordan disse store gårde klarer sig i en tid, hvor landbrugskonjunkturerne og de almindelige tiders ugunst mere end nogensinde sætter dagsordenen i driften og dagliglivet på herregårdene og godserne.

Uagtet at der altså som udgangspunkt var et bestemt fokus, var der i seriens mange artikler, der blev skrevet af flere forskellige journalister, tilsvarende meget forskellige indfaldsvinkler – driften, dagliglivet, boligerne, myterne, samspillet med lokalsamfundet, økonomien, herlighedsværdierne m.m.

På den måde blev billedet af

godserne og herregårdene i serien meget blandet og rigt facetteret med lidt af hvert – et øjebliksbillede af situationen her og nu på godserne og herregårdene i Danmark.

Lang historisk bane

Det samme spændende billede – men langt mere udfoldet og detaljeret – både på den lange historiske bane og den helt aktuelle pressede eksistentielle situation – fås i det store nu genudgivne fire-bindsværk om de danske godser og herregårde med titlen »Herregårde – menneske, samfund, landskab og bygninger« udgivet af Dansk Bygningsarv.

De fire bøger blev første gang udgivet i 2004, men foreligger nu i en ajourført og let redigeret udgave, der er blevet til med støtte fra Realdania, Augustinus Fonden, Bikubenfonden og Velux Fonden. Førsteudgaven var udsolgt, allerede før det første bind var kommet på gaden.

Blixen kan

Karen Blixen er en af de danske forfattere, der også har taget godserne og herregårdene op i sit forfatterskab. Med hendes adelige herkomst sker det noget anderledes end hos Hans Scherfig og Morten Korch, nemlig med et noget mere indlevende og forstående blik for denne helt specielle livsform, som tilværelsen på godserne og herregårdene er.

Hun placerer således i novel-len Sorg Agre fra Vinter-Eventyr (1942) herregården meget præcist i landskabet på denne måde: »Der er bondens hytter og kirkens hus, men... der, hvor midt imellem kuplede trægrupper den fornemme pyramideformede silhuet af klippede lindealleer hævede sig i luften,

3



4



2



5





6

7



8



1 Riddersalen på Ledreborg – et af de fineste rokokorum i Danmark.

2 Klassisk indgangsparti til en dansk herregård, med port og udsigt til hovedbygningen – her Nysø på Sydsjælland.

3 Livsstilsmarked på Ledreborg, der giver et økonomisk tilskud til driften af godset.

4 Gårdbutikker er en populær måde at styrke herregårdsindtægterne – her på Sanderumgård, hvor Susanne Vind gør klar til julen.

5 Billeder af stamherren hører til på herregårdene – her kammerherre Christian Sehestedt Juul, der anlagde sag ved Højesteret i forbindelse med lenaflysningen i 1920.

6 Rysensteens ejer, Susanne Schliemann, serverer hjemmelavet morgenmad for Bed & Breakfast-gæsterne.

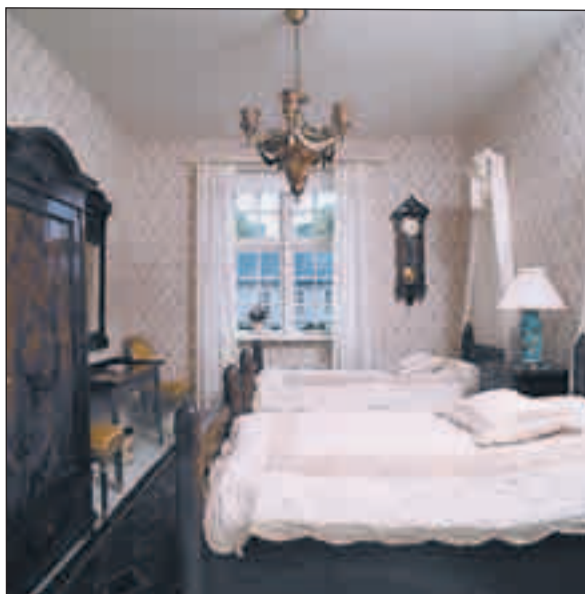
7 Harridslevgård på Fyn har ingen godsdrift, men lejer ud til fester. Her ses et flot badeværelse.

8 Gjorslev i Østsjælland stammer helt tilbage, fra da herregårdene var borge. Her ses et kabinet i pompejansk stil, som er kommet til langt senere.

9 Juelsberg har netop lavet Bed & Breakfast, hvor gæsterne møder sådan et smukt og charmerende værelse.

10 Seinhus på Stevns – et af landets virkelig charmerende og smukke mindre herregårde.

9



10



der lå en herregaard. Der var for dem, der var født og vokset op i landskabet, meget at læse i de sirlige, geometriske cifre på himlen,,,,skriften på himlen forkyndte højtidelig fortættelse, en jordisk udødelighed. Herregårdene havde stået, hvor de nu stod, gennem mange menneskealdre, og de slægter, der boede i dem, ærede fortiden, som de ærede sig selv, for Danmarks saga var deres egen historie...«

Eksklusivt placeret

Det er også sådan, vi som udenforstående i dag oplever de store herregårde og godser. Med lange alleer som tilkørsel, lidt eksklusivt placeret i forhold til det øvrige landskab, men alligevel i en stor harmoni med den omgivende natur.

Om foråret observerer man som forbipasserede såmaskinerne, der kører ud over de store markarealer. Om sommeren er det et mere hektiske billede, hvor ofte flere store moderne mejetærskere i forskudt formation høster markerne hurtigere, end man kan følge med. Der-

efter går pløjning og harvning i gang med gps-styrede maskiner. Sådan kører det år efter år, slægt efter slægt....i en helt fast rytme.

Mission med bøgerne

Godserne og herregårdene er på den måde et kulturhistorisk fænomen, og det er som sådan, at de behandles i fire-bindsværket – over 1100 sider og med artikler fra 27 forskellige forfattere, som virkelig går i dybden med deres stof og folder den fantastiske spændende historie om herregårdene ud. Der er stort set ikke en side af livet på godserne og herregårdene, der ikke bliver behandlet.

Missionen med bogværket er – lige som ved den første udgivelse i 2004 – at skabe debat om herregårdene og godserne og deres mange værdier, som i dag er truet af mange forskellige årsager: Store arveafgifter, vanskeligheder med at skabe en rentabel drift i den globaliserede verden, pligt til vedligeholdelse af fredede bygninger mv. Der er ikke en egentlig rød tråd i det store bogværk. Tillad der-

for en meget udenforstående læser at tegne en slags rød tråd og at drage nogle konklusioner.

Over den lange historiske bane giver bøgerne indtryk af en betydelig selvopholdelsesdrift og overlevelseskraft på de danske herregårde og godser bl.a. repræsenteret af meget dygtige og driftige landmænd og iværksættere, der både for sig selv og det omgivende samfund har været foregangsfolk.

Langt tilbage i tiden er der actionmanden Johan Frederik Classen, senere kommer Edward Tesdorf, der – som det beskrives i bøgerne – var allestedsnærværende i landbruget med sin driftighed. I nyere tid dukker en ny actionmand op, frihedshelten og godsejeren til Overgård, Flemming Juncker.

Der er rigtig mange rollemødder i de danske herregårde og godsers historie. Og deres historie inspirerer helt tydeligt til ny dåd på de store gårde og godser i dag: Oremandsgård på Sydsjælland, hvor godsejer Daniel Hage som den første hjemme i stor stil tænkte økologi ind i driften. Gyldensteen på Fyn, hvor godsejer Frants

Bernstorff har introduceret nye afgrøder, Barritskov i Jylland, hvor godsejer Thomas Hartung ligefrem har gjort økologien til en fantastisk forretning med oprettelsen af den økologiske grønsagsleverandør Aarstiderne. Og ikke at forglemme: HKH Prins Joachim til Schackenborg, der har været med til at starte en fælles afsætningsvirksomhed »De 5 Gaarde«, som sætser på forædlede kvalitetsvarer fra landbruget,

Kvinder vinder frem

Historisk har der også været kvindelige foregangsfolk, der har tænkt ud over deres egen lille næse f.eks. Birgitte Gøye, der oprettede en skole til uddannelse af unge mennesker.

Kvinderne gør sig også stærkt gældende i dag: F.eks. Cathrine Riegels på Broksø i Sydsjælland, Susanne Hovmand på herregården Knuthenlund på Lolland, Christina Holck på Holckenhavn ved Nyborg på Fyn, og ja, den nok så berømte baronesse til Valdemars Slot, Caroline Flemming født Iuel-Brockdorff.

Politisk gør folk fra de store gårde sig også igen stærkt gældende: Landbrugskommissær og tidl. fødevareminister Mariann Fischer Boel, folketingsmedlem Britta Schall Holberg og senest godsejer Michael Brockenhus-Schack, der netop er blevet formand for landbrugets hovedorganisation Landbrug & Fødevarer.

Det »kulturhistoriske fænomen« danske herregårde og godser er således ikke bare stivnet historie, det er nutidigt levet liv med masser af vitaminer og kraft til at komme ud ad landevejen i en ny udfordrende tid.

Herregårde – menneske, samfund, landskab og bygninger. Fire bind med artikler af 27 forfattere – i alt 1100 sider – rigt illustreret for det meste af billeder taget af Roberto Fortuna. Redigeret af John Erichsen og Mikkel Venborg Pedersen Dansk Bygningsarv Vejl. pris: 1950 kr.

erik.svarre@borsen.dk

Gulvvarme er dejligt...

Vandbåren gulvvarme er uden sammenligning tidens opvarmningssystem

- Kan nu installeres i alle rum – lav byggehøjde
- Stor energi og CO₂-besparelse – bedre indeklima
- Let montering – til renovering og nybyggeri
- Kan kombineres med alle eksisterende varmekilder
- Kan benyttes til alle gulvbelægninger

Send tegning og vi beregner et gratis tilbud på en bedre varmeløsning. 44 24 01 11

PRIMA PRODUCTS

www.primaproducts.eu
info@primaproducts.eu



Bevar regnskoven – Der findes brugbare alternativer som Robinie træ!
Miljørigtigt Robinie træ – til haveformål med over 25 års holdbarhed i direkte jordkontakt
SkovTrup har Danmarks bredeste udvalg af Robinie træ & Solsejl på lager til hurtig levering

SkovTrup

Robinie.dk

Sol-sejl.dk